

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาตามทักษะของบุคลากรในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งนำเสนอตามลำดับต่อไปนี้

1. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
2. การบริหารจัดการหลักสูตรระดับสถานศึกษา
  - 2.1 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
  - 2.2 การส่งเสริมสนับสนุนระดับสถานศึกษา
  - 2.3 การกำกับดูแลคุณภาพระดับสถานศึกษา
3. หลักสูตรและความสำคัญของหลักสูตร
4. ข้อมูลพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
6. กรอบแนวคิดในการวิจัย

1.หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

1. หลักการ

เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นไปตามแผนนโยบาย

การจัดการศึกษาของประเทศ จึงกำหนดหลักการของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหลักการที่สำคัญ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551 :3)

1. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรม บนพื้นฐาน ของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล
2. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนมี โอกาสได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค และมีคุณภาพ
3. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจ ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น
4. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลาและการจัดการเรียนรู้

5. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
6. เป็นหลักสูตรการศึกษาสำหรับการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

2. จุดหมาย

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต
3. มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย
4. มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
5. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

3. สาระการเรียนรู้

สาระการเรียนรู้ ประกอบด้วย องค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการเรียนรู้ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งกำหนดให้ผู้เรียนทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจำเป็นต้องเรียนรู้ โดยแบ่งเป็น 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ดังนี้

1. ภาษาไทย
2. คณิตศาสตร์
3. วิทยาศาสตร์
4. สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
5. สุขศึกษาและพลศึกษา
6. ศิลปะ
7. การงานอาชีพและเทคโนโลยี
8. ภาษาต่างประเทศ

สาระทั้ง 8 กลุ่มนี้ เป็นพื้นฐานสำคัญที่ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนรู้ โดยอาจจัดเป็น

2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรก ประกอบด้วยภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักในการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างพื้นฐานความคิดและเป็นกลยุทธ์ในการแก้ปัญหาและวิกฤติของชาติ กลุ่มที่สอง ประกอบด้วย สุขศึกษา และพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ เป็นสาระการเรียนรู้ ที่เสริมสร้างพื้นฐานความเป็นมนุษย์และสร้างศักยภาพในการคิดและทำงานอย่างสร้างสรรค์

4. เวลาเรียน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดกรอบ โครงสร้างเวลาเรียนขั้นต่ำ สำหรับกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งสถานศึกษาสามารถเพิ่มเติมได้ตามความพร้อมและจุดเน้น โดยสามารถปรับให้เหมาะสมตามบริบทของสถานศึกษาและสภาพของผู้เรียน ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551 : 17)

1. ระดับชั้นประถมศึกษา (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 6) ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายปี โดยมีเวลาเรียนวันละ ไม่เกิน 5 ชั่วโมง
2. ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3) ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายภาค มีเวลาเรียนวันละ ไม่เกิน 6 ชั่วโมง คำนวณน้ำหนักของรายวิชาที่เรียนเป็นหน่วยกิต ใช้เกณฑ์ 40 ชั่วโมง ต่อภาคเรียน มีค่าน้ำหนักวิชา เท่ากับ 1 หน่วยกิต (นค.)
3. ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6) ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายภาค มีเวลาเรียน วันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง คำนวณน้ำหนักของรายวิชาที่เรียนเป็นหน่วยกิต ใช้เกณฑ์ 40 ชั่วโมง ต่อภาคเรียน มีค่าน้ำหนักวิชา เท่ากับ 1 หน่วยกิต (นค.)

5. แนวการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการสำคัญในการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหลักสูตรที่มีมาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชน

ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณสมบัติตามเป้าหมายหลักสูตร ผู้สอนพยายามคัดสรรกระบวนการเรียนรู้ จัดการเรียนรู้โดยช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ผ่านสาระที่กำหนดไว้ในหลักสูตร 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ รวมทั้งปลูกฝังเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ พัฒนาทักษะต่าง ๆ อันเป็นสมรรถนะสำคัญให้ผู้เรียนบรรลุตามเป้าหมาย (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551 : 20)

6. สื่อการเรียนรู้

สื่อการเรียนรู้เป็นเครื่องมือส่งเสริมสนับสนุนการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเข้าถึงความรู้ ทักษะกระบวนการ และคุณลักษณะตามมาตรฐานของหลักสูตร ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สื่อการเรียนรู้มีหลากหลายประเภท ทั้งสื่อธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี

และเครือข่ายการเรียนรู้ต่างๆ ที่มีในท้องถิ่น การเลือกใช้สื่อควรเลือกให้มีความเหมาะสมกับระดับพัฒนาการ และลีลาการเรียนรู้ที่หลากหลายของผู้เรียน

การจัดหาสื่อการเรียนรู้ ผู้เรียนและผู้สอนสามารถจัดทำและพัฒนาขึ้นเอง หรือปรับปรุงเลือกใช้อย่างมีคุณภาพจากสื่อต่างๆ ที่มีอยู่รอบตัวเพื่อนำมาใช้ประกอบในการจัดการเรียนรู้ที่สามารถส่งเสริมและสื่อสารให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยสถานศึกษาควรจัดให้มีอย่างพอเพียงเพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง สถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้มีหน้าที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรดำเนินการดังนี้

1. จัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ ศูนย์สื่อการเรียนรู้ ระบบสารสนเทศการเรียนรู้ และเครือข่ายการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพทั้งในสถานศึกษาและในชุมชน เพื่อการศึกษา ค้นคว้า และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ ระหว่างสถานศึกษา ท้องถิ่น ชุมชน สังคมโลก
2. จัดทำและจัดหาสื่อการเรียนรู้สำหรับการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียน เสริมความรู้ให้ผู้สอน รวมทั้งจัดหาสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้เป็นสื่อการเรียนรู้
3. เลือกและใช้สื่อการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ มีความเหมาะสม มีความหลากหลาย สอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ ธรรมชาติของสาระการเรียนรู้ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน
4. ประเมินคุณภาพของสื่อการเรียนรู้ที่เลือกใช้อย่างเป็นระบบ
5. ศึกษา ค้นคว้า วิจัย เพื่อพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน
6. จัดให้มีการกำกับ ติดตาม ประเมินคุณภาพและประสิทธิภาพเกี่ยวกับสื่อและการใช้สื่อการเรียนรู้เป็นระยะ ๆ และสม่ำเสมอ

ในการจัดทำ การเลือกใช้ และการประเมินคุณภาพสื่อการเรียนรู้ที่ใช้ในสถานศึกษา ควรคำนึงถึงหลักการสำคัญของสื่อการเรียนรู้ เช่น ความสอดคล้องกับหลักสูตร วัตถุประสงค์การเรียนรู้ การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียน เนื้อหา มีความถูกต้อง และทันสมัย ไม่กระทบความมั่นคงของชาติ ไม่ขัดต่อศีลธรรม มีการใช้ภาษาที่ถูกต้อง รูปแบบการนำเสนอที่เข้าใจง่าย และน่าสนใจ

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองตามศักยภาพ พัฒนาอย่างรอบด้าน เพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม เสริมสร้างให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย สามารถจัดการตนเองได้ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้ใช้องค์ความรู้ ทักษะและเจตคติ จากการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้และประสบการณ์ของ

ผู้เรียนมาปฏิบัติกิจกรรมให้เกิดสมรรถนะ สำคัญได้แก่ ความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถในการคิด ความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ประกอบด้วยกิจกรรม 3 ลักษณะดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2553 : 3)

1. กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักตนเอง รู้รักษ์สิ่งแวดล้อม สามารถตัดสินใจ คิดแก้ปัญหา กำหนดเป้าหมาย วางแผนชีวิตทั้งด้านการเรียนและอาชีพ สามารถปรับตนได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ยังช่วยให้ครูรู้จักและเข้าใจผู้เรียน ทั้งยังเป็นกิจกรรมที่ช่วยเหลือ และให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาผู้เรียน

3. กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาความมีระเบียบวินัย ความเป็นผู้นำ ผู้ตามที่ดี ความรับผิดชอบ การทำงานร่วมกัน การรู้จักแก้ปัญหา การตัดสินใจที่เหมาะสม ความมีเหตุผล การช่วยเหลือแบ่งปันเอื้ออาทรและสมานฉันท์ โดยจัดให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน ให้ปฏิบัติด้วยตนเองทุกขั้นตอน ได้แก่ การศึกษาวิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติ ตามแผน ประเมิน และปรับปรุงการทำงาน เน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มตามความเหมาะสม กิจกรรมนักเรียนประกอบ

3.1. กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์ และนักศึกษาวิชาทหาร

3.2. กิจกรรมชุมนุม ชมรม

4. กิจกรรมสังคมและสาธารณประโยชน์ เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม ชุมชนและท้องถิ่น ตามความสนใจในลักษณะอาสาสมัคร เพื่อแสดงถึงความรับผิดชอบ ความดีงาม ความเสียสละต่อสังคม และการมีจิตสาธารณะ กิจกรรมอาสาพัฒนาต่างๆ

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนต้องอยู่บนจุดมุ่งหมายพื้นฐาน 2 ประการคือ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2553 : 2)

1. การวัดผลและประเมินผลเพื่อพัฒนาผู้เรียน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผลการเรียนและการเรียนรู้ของผู้เรียนในระหว่างการเรียนรู้การสอนอย่างต่อเนื่อง บันทึก วิเคราะห์และแปลผลข้อมูล แล้วนำมาใช้ในการส่งเสริมหรือปรับปรุงแก้ไขการเรียนรู้ของผู้เรียนและการสอนของครูผู้สอนต้องใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น การสังเกต การซักถาม การระดมความคิด

2. การวัดและประเมินผลเพื่อตัดสินผลการเรียน เป็นการประเมินสรุปผลการเรียนรู้ซึ่งมีหลายระดับ เพื่อกำกับดูแลคุณภาพการศึกษา คือ

การวัดและประเมินผลระดับชั้นเรียน
 การประเมินผลระดับสถานศึกษา
 การประเมินผลระดับเขตพื้นที่การศึกษา
 การประเมินระดับชาติ

องค์ประกอบของการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

1. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระและได้รับการตัดสินผลการเรียนการเรียน ให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด
2. การประเมินการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียนให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด
3. การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด
4. การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและผ่านการประเมินตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

ความหมายและความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา

ความหมาย

สถานศึกษาเป็นหน่วยงานที่จัดการศึกษาเป็นแหล่งของการแสวงหาความรู้ จึงต้องมีหลักสูตรเป็นของตนเอง คือหลักสูตรสถานศึกษาซึ่งครอบคลุมภาระงานการจัดการศึกษาทุกด้าน หลักสูตรสถานศึกษาจึงประกอบด้วยการเรียนรู้ประสบการณ์รู้ทั้งหมดและประสบการณ์อื่น ๆ ที่สถานศึกษาแต่ละแห่งวางแผนเพื่อพัฒนาผู้เรียน ซึ่งเกิดจากการมีส่วนร่วมของบุคลากรและผู้เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา

หลักสูตรสถานศึกษาเป็นแผนหรือแนวทางหรือข้อกำหนดของการจัดการศึกษาที่จะพัฒนาผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ โดยส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตน รวมถึงลำดับขั้นของมวลประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้สะสมซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนนำความรู้ไปปฏิบัติได้ ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ของตนเอง รู้จักตนเองมีชีวิตอยู่ในโรงเรียน ชุมชน สังคมและโลกอย่างมีความสุข

ความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา

จุดมุ่งหมายที่สำคัญของหลักสูตรสถานศึกษาคือ

1. หลักสูตรสถานศึกษา ควรพัฒนาผู้เรียนให้เรียนรู้อย่างมีความสุข เพื่อให้มีความรู้ความสามารถ มีทักษะการเรียนรู้ที่สำคัญ ๆ ที่กระบวนการคิดอย่างมีเหตุมีผลมีโอกาสนำไปใช้

ข้อมูลสารสนเทศ และเทคโนโลยีการสื่อสาร หลักสูตรสถานศึกษาควรส่งเสริมจิตใจที่อยากรู้ อยากเห็น สร้างความมั่นใจและให้กำลังใจในการเรียนรู้และเป็นบุคคลที่สามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา

2. หลักสูตรสถานศึกษาควรพัฒนาด้านจิตวิญญาณ จริยธรรม สังคม และวัฒนธรรม โดยเฉพาะพัฒนาผู้เรียนให้มีความเข้าใจและศรัทธาในความเชื่อมั่นของคน ความเชื่อและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน มีอิทธิพลต่อตัวบุคคลและสังคม สถานศึกษาต้องพัฒนาหลักคุณธรรมและความอิสระของผู้เรียนมีความพร้อมในการบริโภคที่ตัดสินใจแบบมีข้อมูลและเป็นอิสระเข้าใจในความรับผิดชอบที่มีต่อสังคมโดยรวม สามารถช่วยพัฒนาสังคมให้เป็นธรรมมีความเสมอภาคมีความตระหนัก เข้าใจ และยอมรับสภาพแวดล้อมที่ตัวเองดำรงอยู่ ยึดมั่นในข้อตกลงร่วมกันต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในระดับส่วนตน ระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับโลก

หลักสูตรสถานศึกษาจึงเป็นหลักสูตรที่เกิดจากการที่สถานศึกษานำสภาพต่าง ๆ ที่เป็นปัญหา จุดด้อย จุดเด่น เอกลักษณะของชุมชน สังคม ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อการเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติมา กำหนดเป็นสาระและจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนบนพื้นฐานของหลักสูตรแกนกลางและเพิ่มเติมสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ หรือรายวิชา ได้ตามความถนัด ความสนใจของผู้เรียน โดยความร่วมมือของทุกคนในโรงเรียนและชุมชน มีการกำหนดวิสัยทัศน์และแผนพัฒนาคุณภาพ เพื่อนำไปสู่การออกแบบหลักสูตรสถานศึกษาให้มีคุณภาพ

หลักสูตรสถานศึกษาที่มีคุณภาพต้องเป็นหลักสูตรที่พัฒนามาจากข้อมูลสารสนเทศ ด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษาและชุมชน สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมีการระดมทรัพยากรทั้งของสถานศึกษาและชุมชนมาใช้อย่างคุ้มค่า เต็มตามศักยภาพ

บทบาทของหลักสูตรสถานศึกษามีหลายประการคือ

1. เป็นข้อกำหนดที่ทุกคนในสถานศึกษาต้องปฏิบัติตามเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ ตามมาตรฐานที่กำหนดและพัฒนาให้สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจและความต้องการของสถานศึกษา
2. เป็นเอกสารที่บุคคลภายนอกหรือหน่วยงานต่าง ๆ มีไว้ใช้ประโยชน์ในกรณีที่ต้องการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
3. เป็นเอกสารที่ใช้ประกอบการประเมินคุณภาพภายนอก เพื่อประเมินให้สอดคล้องกับการปฏิบัติจริงของสถานศึกษา

การบริหารหลักสูตรระดับสถานศึกษา

สถานศึกษามีภารกิจหลักในการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มตามศักยภาพ สถานศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และดำเนินการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยต้องสร้างความมั่นใจต่อพ่อแม่ผู้ปกครองและชุมชนว่า ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดและเกิดสมรรถนะสำคัญ ตลอดจนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรเพื่อให้บรรลุตามเจตนารมณ์ดังกล่าว สถานศึกษาจะต้องออกแบบหลักสูตรให้ครอบคลุมส่วนที่เป็นหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามที่กระทรวงศึกษาธิการประกาศใช้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุถึงคุณภาพตามมาตรฐาน อันเป็นความคาดหวังที่กำหนดร่วมกันไว้ในพัฒนาเยาวชนทุกคนในชาติ นอกจากนี้หลักสูตรระดับสถานศึกษายังต้องสอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น เพื่อพัฒนาผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนสามารถอยู่ในสังคมแวดล้อมได้อย่างมีความสุข และเกิดความรักความผูกพันในบ้านเกิดเมืองนอน มีบทบาทในการร่วมพัฒนาชุมชน

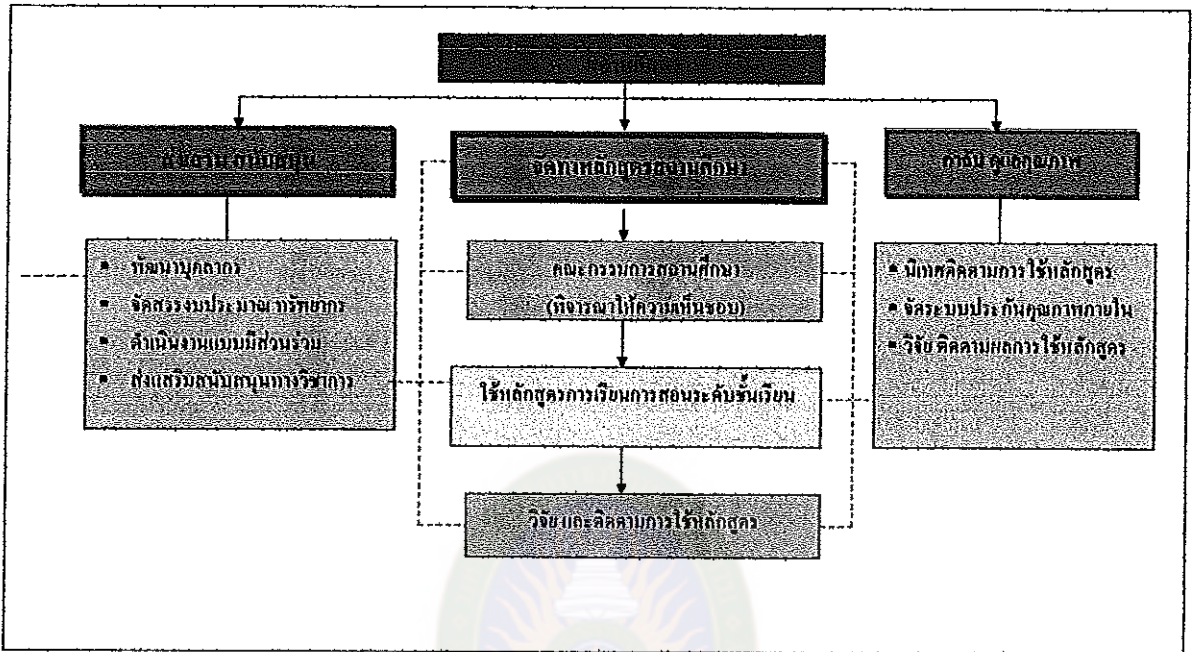
ในการจัดการศึกษาให้บรรลุผลดังกล่าว นอกจากสถานศึกษาจะต้องพัฒนาหลักสูตรที่ครอบคลุมส่วนสำคัญดังกล่าวแล้วยังต้องมีการบริหารจัดการหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ สถานศึกษาต้องมีการเตรียมการวางแผนเพื่อใช้หลักสูตรใหม่ ผู้บริหารสถานศึกษาและคณะกรรมการบริหารสถานศึกษาจะต้องศึกษาทำความเข้าใจหลักสูตรใหม่ และเตรียมความพร้อมในการใช้หลักสูตร พิจารณาดังงปประมาณและอาคารสถานที่ว่าเพียงพอหรือไม่ การเตรียมบุคลากรเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร การวางแผนเพื่อใช้หลักสูตรอย่างละเอียดครอบคลุมและมีขั้นตอน จะทำให้การใช้หลักสูตรประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย โรงเรียนควรมีการส่งเสริมสนับสนุนการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติอย่างเหมาะสม เนื่องจากสถานศึกษาแต่ละแห่งมีบริบทที่แตกต่างกันในด้านงบประมาณ ทรัพยากร สถานที่ และบุคลากร รวมทั้งผู้เรียนในสถานศึกษาแต่ละสถานศึกษาก็มาจากพื้นที่แตกต่างกัน หลักสูตรจึงควรพิจารณาให้สอดคล้องสัมพันธ์กับปัจจัยต่างๆดังกล่าวด้วย

นอกจากนั้น สถานศึกษาจะต้องกำกับติดตาม ดูแลคุณภาพการจัดทำหลักสูตร และการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบต่อเนื่องและครบวงจรและนำผลจากการติดตาม กำกับดูแลคุณภาพนั้นมาพิจารณาปรับปรุงหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

(กระทรวงศึกษาธิการ. 2552 : 36)

การบริหารหลักสูตรระดับสถานศึกษา

ภาพที่ 1 การบริหารหลักสูตรระดับสถานศึกษา

ที่มา : สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. 2552 : 36

การจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

การจัดการหลักสูตรสถานศึกษา เป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความร่วมมือของฝ่ายต่างๆ อาทิ ผู้ปกครอง ฝ่ายบริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครอง ชุมชน โดยทั่วไปนั้นมีการดำเนินการใน 2 ส่วน คือ

1. การดำเนินการระดับสถานศึกษา ดำเนินการโดยคณะบุคคล ในระดับสถานศึกษา ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา คณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ เพื่อพิจารณาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา รวมทั้งแนวปฏิบัติต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ระเบียบการวัดผลประเมินผล การเรียน ซึ่งต้องใช้ร่วมกันในสถานศึกษานั้นๆ

2. การดำเนินการระดับชั้นเรียน ดำเนินการโดยครูผู้สอนแต่ละคนในการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ และจัดการเรียนการสอน เพื่อให้สอดคล้อง เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละกลุ่มซึ่งอาจมีความแตกต่างกัน ดังนั้นจึงมีความเป็นไปได้ที่ครูผู้สอนรายวิชาเดียวกัน ระดับชั้นเดียวกัน อาจพิจารณาออกแบบหน่วยการเรียนรู้แตกต่างกันไป เพราะผู้เรียนที่ครูแต่ละคนรับผิดชอบนั้นอาจมีความต้องการและความสามารถแตกต่างกันไป

ขั้นตอนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาโดยทั่วไปนั้นดำเนินการโดยคณะกรรมการหรือคณะทำงาน ที่มีขั้นตอนการดำเนินงานโดยสังเขป ดังนี้

1. แต่งตั้งคณะกรรมการทำงาน คณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการของสถานศึกษาประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน
2. วิเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งต่างๆ มีแหล่งข้อมูลสำคัญมากมายที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา อาทิ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่น ข้อมูลจากการวิเคราะห์ สภาพ ปัญหา จุดเน้น ความต้องการของชุมชนและของสถานศึกษาแต่ละแห่ง ตลอดจนความต้องการของผู้เรียน
3. การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา พิจารณาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ วัตถุประสงค์ สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา คำอธิบายรายวิชา แนวการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และเกณฑ์การจบการศึกษา พร้อมกันนี้สถานศึกษาจะต้องจัดทำเอกสารระเบียบการวัดผล ประเมินผล เพื่อใช้ควบคู่กับหลักสูตรสถานศึกษา
4. ตรวจสอบพิจารณาคุณภาพหลักสูตร เมื่อจัดทำร่างหลักสูตรสถานศึกษาเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก่อนดำเนินการในขั้นต่อไปในการเสนอคณะกรรมการสถานศึกษา ควรจะมีการพิจารณาคุณภาพ ความถูกต้อง เหมาะสม โดยสามารถทำได้หลายวิธี เช่น การให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบหรือการรับฟังความคิดเห็นผู้เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาพิจารณาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
5. คณะกรรมการสถานศึกษาพิจารณาให้ความเห็นชอบ นำเสนอร่างเอกสารหลักสูตรสถานศึกษา และระเบียบการวัดประเมินผล ต่อคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ หากมีข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการ ก็นำข้อเสนอแนะดังกล่าวไปพิจารณาปรับปรุงร่างหลักสูตรสถานศึกษาให้เหมาะสม ชัดเจนยิ่งขึ้น ก่อนการอนุมัติใช้หลักสูตร เมื่อได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษาแล้ว ให้จัดทำเป็นประกาศหรือคำสั่งเรื่องให้ใช้หลักสูตรสถานศึกษา โดยผู้บริหารสถานศึกษาและประธานคณะกรรมการสถานศึกษาเป็นผู้ลงนาม หรือผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ลงนามเพียงผู้เดียว
6. ใช้หลักสูตรสถานศึกษา ครูผู้สอนนำหลักสูตรสถานศึกษาไปกำหนดโครงสร้างรายวิชาและออกแบบหน่วยการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามเป้าหมาย
7. วิจัยและติดตามผลการใช้หลักสูตร ดำเนินการติดตามผลการใช้หลักสูตรอย่างต่อเนื่อง เป็นระยะๆ เพื่อนำผลจากการติดตามมาใช้เป็นข้อมูลพิจารณาปรับปรุงหลักสูตรให้มีคุณภาพและเหมาะสมยิ่งขึ้น

องค์ประกอบสำคัญของหลักสูตร

เอกสารหลักสูตรสถานศึกษาเป็นเอกสารสำคัญที่ครูจะใช้สำหรับการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ จัดการเรียนการสอน และการประเมินผลเพื่อพัฒนาผู้เรียน ดังนั้นเอกสารหลักสูตรสถานศึกษาควรมีข้อมูลที่ชัดเจนในการนำไปสู่การปฏิบัติ องค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา ได้แก่

1. ส่วนนำ ข้อมูลในส่วนนี้ช่วยให้ครูผู้สอนทราบถึงเป้าหมายโดยรวมของสถานศึกษา ในการพัฒนาผู้เรียน เช่น วิสัยทัศน์ สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามหลักสูตรแกนกลางเป็นต้น
2. โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา เป็นส่วนที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการกำหนดรายวิชา ที่จัดสอนในแต่ละปี / ภาคเรียน ซึ่งประกอบด้วยรายวิชาพื้นฐาน รายวิชาเพิ่มเติม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน พร้อมทั้งจำนวนเวลาเรียน หรือหน่วยกิจของรายวิชานั้น
3. คำอธิบายรายวิชา ส่วนนี้เป็นรายละเอียดที่ช่วยให้ทราบว่าผู้เรียนจะเรียนรู้อะไร จากรายวิชานั้นๆ ในคำอธิบายรายวิชาจะประกอบด้วยรหัสวิชา ชื่อรายวิชา ประเภทรายวิชา กลุ่มสาระการเรียนรู้ ระดับชั้นที่สอน พร้อมทั้งคำอธิบายรายวิชาที่ทราบว่า เมื่อเรียนรายวิชานั้นแล้วผู้เรียนจะมีความรู้ ทักษะ คุณลักษณะหรือเจตคติอะไร ซึ่งอาจจะนำไปทราบถึงกระบวนการเรียนรู้หรือประสบการณ์สำคัญที่ผู้เรียนจะได้รับด้วยก็ได้
4. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เป็นส่วนหนึ่งที่สถานศึกษากำหนดให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเอง ตามศักยภาพ ประกอบด้วยกิจกรรม 3 ลักษณะ ได้แก่กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมนักเรียน และกิจกรรมเพื่อสังคม และสาธารณะประโยชน์ โดยระบุแนวการจัด เวลา และแนวทางการประเมินกิจกรรม
5. เกณฑ์การจบการศึกษา เป็นส่วนที่สถานศึกษากำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จบการศึกษาในแต่ละระดับ โดยพัฒนาเกณฑ์ดังกล่าวให้สอดคล้องสัมพันธ์กับเกณฑ์การจบหลักสูตรตามหลักสูตรแกนกลาง

การกำหนดวิสัยทัศน์ สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

วิสัยทัศน์ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดวิสัยทัศน์ หลักสูตรไว้ในระดับชาติ เพื่อให้สถานศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานทุกแห่งใช้เป็นทิศทางในการจัดการศึกษาของตน เพื่อพัฒนาไปสู่เป้าหมายเดียวกัน อย่างไรก็ตาม หากสถานศึกษา มีความต้องการหรือจุดที่ต้องการเน้นเพิ่มเติม ก็สามารถปรับเพื่อแสดงจุดเน้นให้ชัดเจนในวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาได้

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน เป็นสมรรถนะจำเป็นพื้นฐาน 5 ประการที่ผู้เรียนพึงมี ซึ่งกำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สมรรถนะเหล่านี้ได้หลอมรวมอยู่ในมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดของกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญ 5 ประการ ได้แก่

1. ความสามารถในการสื่อสาร
2. ความสามารถในการคิด
3. ความสามารถในการแก้ปัญหา
4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต
5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางนั้นเป็นคุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่

1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
2. ซื่อสัตย์ สุจริต
3. มีวินัย
4. ใฝ่เรียนรู้
5. อยู่อย่างพอเพียง
6. มุ่งมั่นในการทำงาน
7. รักความเป็นไทย
8. มีจิตสาธารณะ

หากวิเคราะห์มาตรฐาน ตัวชี้วัด อย่างละเอียดแล้วจะพบว่าคุณลักษณะเหล่านี้ได้สอดแทรกรวมอยู่ในมาตรฐานและตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ หรือ โรงเรียนจะกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพิ่มเติมก็ได้

การกำหนดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา

องค์ประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษา คือ โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา ในการกำหนดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาควรพิจารณาในเรื่องต่อไปนี้

การกำหนดรายวิชา หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้จัดแบ่งองค์ความรู้และทักษะตามมาตรฐานการเรียนรู้ไว้ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ได้แก่

1. ภาษาไทย

2. ภูมิศาสตร์
3. วิทยาศาสตร์
4. สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
5. สุขศึกษาและพลศึกษา
6. ศิลปะ
7. การงานอาชีพและเทคโนโลยี
8. ภาษาต่างประเทศ

การส่งเสริมสนับสนุนระดับสถานศึกษา

สถานศึกษาเป็นหน่วยงานที่นำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน จึงจำเป็นต้องจัดมาตรการส่งเสริม สนับสนุนการใช้หลักสูตรในด้านต่างๆที่สำคัญได้แก่

การพัฒนาบุคลากร

การพัฒนาบุคลากรมีความสำคัญมากต่อการพัฒนาหลักสูตรและการใช้หลักสูตร ซึ่งในที่สุดจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาและใช้หลักสูตรแบบอิงมาตรฐานให้ประสบความสำเร็จ สถานศึกษาจะต้องพัฒนาบุคลากรอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เน้นการสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ครู และบุคลากรทางการศึกษาให้ปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ รวมทั้งการวัดประเมินผลโดยมีมาตรฐาน และตัวชี้วัดเป็นเป้าหมายการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ การฝึกทักษะการทำงานร่วมกันเป็นทีม รูปแบบการพัฒนาบุคลากรจะต้องใช้การนิเทศทั้งแบบกลุ่ม และรายบุคคล โดยการสอนแนะ การศึกษาดูงาน การฝึกอบรม และจะต้องได้รับการประเมินผลเป็นระยะเพื่อปรับปรุงการพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพ และประสิทธิภาพ สถานศึกษาควรกำหนดขั้นตอนการพัฒนาบุคลากรดังนี้

1. มอบหมายให้มีคณะทำงานด้านการพัฒนาบุคลากร ซึ่งต้องดำเนินงานและมีบทบาทในเรื่องนี้อย่างจริงจัง
2. ประเมินความต้องการ ความจำเป็นในการพัฒนาบุคลากร และการวางแผนการพัฒนาบุคลากรให้เป็นรูปธรรม ทั้งแผนระยะสั้นและระยะยาว
3. ดำเนินการพัฒนาบุคลากรตามแผน ซึ่งอาจดำเนินการได้หลายลักษณะ เช่น การประชุมสัมมนา การอบรมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาดูงาน โดยเฉพาะเน้นการพัฒนาครูผู้สอนซึ่งเป็นตัวจักรสำคัญที่สุดในการนำหลักสูตรไปใช้
4. ส่งเสริมสนับสนุนให้มีมุม หรือศูนย์รวมความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้แบบอิงมาตรฐาน เพื่อการศึกษาอันคว่าเพิ่มเติมด้วยตนเอง
5. ส่งเสริมให้ครูมีโอกาสเข้าอบรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารจะต้องเป็น

ที่ปรึกษาของครูในกรณีที่มีปัญหาทางด้านวิชาการหรือบริหารจัดการ และควรจัดให้มีการประชุม เพื่อแก้ปัญหา ตลอดจนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแสวงหาวิธีการ ใช้หลักสูตรอย่างมีคุณภาพ

การสนับสนุนงบประมาณ ทรัพยากร

การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้แบบอิงมาตรฐาน เป็นการปรับกระบวนการจัดการหลักสูตรการสอนที่แตกต่างไปจากเดิม จำเป็นอย่างยิ่งที่สถานศึกษาต้องจัดทรัพยากรและปัจจัยที่เอื้อต่อการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดความสำเร็จต่อการนำหลักสูตรไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่

1. จัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอสำหรับการพัฒนาหลักสูตร และติดตามประเมินผล การใช้หลักสูตร รวมทั้งงบประมาณเพื่อใช้ในการพัฒนาบุคลากร และจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่ช่วยส่งเสริมสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ
2. ส่งเสริมสนับสนุนให้มีสื่อวัสดุอุปกรณ์และเอกสารต่างๆ อย่างเพียงพอ เป็นปัจจุบัน และสอดคล้องกับความต้องการ ให้มีห้องเรียน สถานที่เรียนและห้องพิเศษต่างๆ อย่างเพียงพอ
3. จัดสรรการใช้ทรัพยากรของสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสมและคุ้มค่า โดยเฉพาะด้านการใช้อาคารสถานที่ต่างๆ ที่เอื้ออำนวยให้การจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ
4. บริหารทรัพยากรบุคคลอย่างมีคุณภาพ เช่น การจัดครูเข้าสอนเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ เพราะครูเป็นผู้มีบทบาทอย่างมากในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ จึงควรจัดครูได้สอนตรงตามความรู้ ความสามารถและความถนัดและพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง ตลอดเวลา

การดำเนินงานแบบมีส่วนร่วม

การจะส่งเสริมให้การจัดทำและใช้หลักสูตรเป็นไปอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของฝ่ายต่างๆ ภายในสถานศึกษาและสร้างเครือข่ายระหว่างสถานศึกษา

1. ให้ฝ่ายต่างๆ ทั้งผู้ปกครองและชุมชน ผู้บริหาร ครู และนักเรียนซึ่งเป็นผู้ได้รับผลโดยตรงจากการใช้หลักสูตร ได้มีส่วนร่วมในการวางแผน พัฒนาหลักสูตรและตรวจสอบคุณภาพการจัดการศึกษา
2. ผู้บริหารสถานศึกษาต้องสร้างบรรยากาศการร่วมคิด ร่วมทำ สถานศึกษาควรจัดสรรเวลาให้ครูได้วางแผนการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันทำงานโดยใช้กระบวนการกลุ่ม พยายามลดภาระงานอื่นของครู โดยมุ่งที่งานสอนเป็นหลัก

3. สร้างเครือข่ายให้เกิดการมีส่วนร่วม และการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ซึ่งอาจเป็นเครือข่ายภายใน เช่น เครือข่ายผู้ปกครอง หรือเครือข่ายภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งสามารถสนับสนุนและส่งเสริมให้มีทรัพยากรและปัจจัยเพิ่มขึ้นในการบริหารการจัดการหลักสูตร ให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ

การส่งเสริมสนับสนุนทางวิชาการ

ความสำเร็จในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ขึ้นอยู่กับบรรยากาศทางวิชาการ ซึ่งสถานศึกษาจะต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดขึ้น โดยดำเนินการดังนี้

1. จัดระบบการบริหารงานทางวิชาการที่มีประสิทธิภาพ ทั้งเรื่องการจัดกลุ่มผู้เรียน และโครงการที่จะส่งเสริมการเรียนรู้และคุณธรรม การจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา การลงโทษและให้รางวัลผู้เรียน

2. สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ ทั้งห้องสมุด แหล่งการเรียนรู้ มุมค้นคว้าแก่ครูผู้สอนและนักเรียน การพัฒนาสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอน

3. สนับสนุนให้มีระบบข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นเพื่อใช้ในการพัฒนาหลักสูตร รวมทั้งข้อมูลเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ ทรัพยากร เศรษฐกิจ อาชีพ และความต้องการของท้องถิ่น

4. ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อบริหารจัดการความรู้ในส่วนที่เป็นประสบการณ์ในตัวครู นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการจัดการเรียนรู้หรือบริหารจัดการชั้นเรียนอย่างเหมาะสม

5. ส่งเสริมสนับสนุน ให้มีการนำเสนอหรือเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ เพื่อถ่ายทอดประสบการณ์ให้เพื่อนครู และบุคลากรทางการศึกษาได้เรียนรู้นวัตกรรมใหม่ๆ

การกำกับดูแลคุณภาพระดับสถานศึกษา

เพื่อสร้างความมั่นใจแก่พ่อแม่ผู้ปกครอง และชุมชน ว่าผู้เรียนได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพตามที่คาดหวังตามที่กำหนดในมาตรฐานการเรียนรู้ และเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนตามความคาดหวังของสถานศึกษา การกำกับดูแลคุณภาพของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและการนำหลักสูตรไปใช้จึงเป็นสิ่งจำเป็น สถานศึกษาสามารถดำเนินการได้หลายแนวทางได้แก่

การนิเทศติดตามการใช้หลักสูตร

การนิเทศติดตามการใช้หลักสูตร เป็นกระบวนการสำคัญที่สถานศึกษาใช้ในการควบคุมคุณภาพ โดยใช้เทคนิควิธีการที่หลากหลาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการติดตาม เช่น การตรวจเยี่ยมและการสังเกตการณ์ในชั้นเรียน การสอนแนะ การตรวจแผนการจัดการเรียนรู้ การบันทึกรายงานผลการสอน การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นต้น สถานศึกษาควรจัดให้มีแผนการนิเทศ กำกับ ติดตาม การใช้หลักสูตรอย่างเป็นระบบ ดำเนินการให้เป็นกระบวนการนิเทศเป็นวัฒนธรรม ในการปฏิบัติงานของครูและบุคลากรทางการศึกษา บนความรู้สึกลึกซึ้งที่เป็นกัลยาณมิตร มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และยอมรับการเปลี่ยนแปลงสถานะภาพระหว่างกัน เป็นผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศ ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา เพื่อให้เกิดระบบการนิเทศติดตามที่เป็นกัลยาณมิตรดังกล่าวแล้ว ควรดำเนินการดังนี้

1. ร่วมกันกำหนดความต้องการในการรับการนิเทศ หรือกำกับติดตาม เพื่อเฝ้าระวังมิให้คุณภาพการจัดทำและใช้หลักสูตรเกิดปัญหา อุปสรรคและส่งผลกระทบต่อคุณภาพของผู้เรียน
2. สร้างความเข้าใจและทัศนคติเกี่ยวกับการนิเทศ ติดตามการใช้หลักสูตรในเชิงบวก ให้แก่ครูและบุคลากรทางการศึกษาว่ามิได้เป็นการจับผิดแต่เป็นกระบวนการดูแลช่วยเหลือเพื่อการใช้หลักสูตรที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ
3. กำหนดข้อตกลงเพื่อการขับเคลื่อน การนิเทศติดตามร่วมกัน และมีแผนการดำเนินการอย่างชัดเจน เป็นรูปธรรม
4. ผู้บริหารสถานศึกษาต้องดำเนินการให้มีการนิเทศ ติดตาม อย่างเป็นระบบ ครบวงจร ทั้งในระดับชั้นเรียนและระดับสถานศึกษา อย่างต่อเนื่องและครอบคลุม

การประกันคุณภาพภายใน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 กำหนดให้สถานศึกษา มีการจัดระบบการประกันคุณภาพภายใน และการเตรียมความพร้อมสำหรับประกันคุณภาพภายนอก เป็นระบบควบคุมคุณภาพการศึกษา ที่สถานศึกษาต้องใช้กลไกสำคัญในการสร้าง ความมั่นใจต่อพ่อแม่ ผู้ปกครองและชุมชนว่าสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ สถานศึกษาต้อง จัดระบบประกันคุณภาพที่เน้นการพัฒนาผู้เรียน โดยมีแผนพัฒนาคุณภาพคุณภาพ มีเป้าหมายการ พัฒนาที่ชัดเจน แผนปฏิบัติการต้องเน้นผลคุณภาพผู้เรียน มีการรายงานเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง

การวิจัยและติดตามผลการใช้หลักสูตร

การวิจัยเป็นที่มาของข้อมูลข่าวสารที่แม่นยำ แสดงจุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหา สาเหตุและแนวทางปรับปรุงพัฒนาให้สถานศึกษาสามารถจัดหลักสูตรการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สถานศึกษาควรดำเนินการวิจัยดังนี้

1. การวิจัยพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา มุ่งเน้นการวิจัยเพื่อนำผลมาประกอบการพิจารณาปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษาให้เหมาะสม สอดคล้องกับผู้เรียนและความต้องการของผู้ปกครอง ชุมชน เช่น

1.1 การประเมินตัวหลักสูตร เช่น องค์ประกอบของหลักสูตร ความสอดคล้องของแต่ละองค์ประกอบ ความสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางและหลักสูตรท้องถิ่น ความต้องการของผู้เรียน ชุมชนและระบบการวัดผลประเมินผล

1.2 การประเมินความต้องการจำเป็นในการศึกษาต่อ และการประกอบอาชีพของนักเรียนเพื่อนำมาใช้กำหนด โปรแกรมการเรียนและเวลาเรียน

1.3 การประเมินความต้องการของพ่อแม่ผู้ปกครอง และชุมชนในการพัฒนาผู้เรียนเพื่อนำมาใช้กำหนด โปรแกรมการเรียน และ โครงการต่างๆ

2. การวิจัยประเมินผลการใช้หลักสูตร การประเมินผลการใช้หลักสูตรเป็นส่วนสำคัญ ส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาหลักสูตร เพื่อเป็นหลักประกันว่าผู้เรียนได้รับกาพัฒนาทั้งด้านสติปัญญา ร่างกาย คุณธรรม บรรทัดฐานมาตรฐานการเรียนรู้ระดับชาติ และดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข เมื่อนำหลักสูตรไปใช้แล้วควรติดตามผลผลิตของหลักสูตรคือผู้เรียนที่จบการศึกษา เพื่อให้การประเมินผลการใช้หลักสูตรบรรลุเป้าหมายของการควบคุมคุณภาพของสถานศึกษา ควรจัดให้มีการประเมินทั้งระบบคือ

2.1 กำหนดให้การประเมินการใช้หลักสูตร เป็นกิจกรรมหลักของสถานศึกษา

2.2 สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการประเมินการใช้หลักสูตรด้วยตนเองให้เกิดขึ้นกับ

คณะครู

2.3 วางระบบเครือข่ายการทำงานและมอบหมายงานให้ผู้ปฏิบัติดำเนินการประเมินเป็นระยะ

2.4 สรุปผลการประเมินและนำผลการประเมินมาปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา

การประเมินผลการใช้หลักสูตร ควรเน้นการประเมินที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพของผู้เรียนเป็นสำคัญ และควรคำนึงถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณลักษณะของผู้เรียน โดยนำผลการประเมินระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษาและระดับชาติ เช่น ผลคะแนน NT, O-net

บทบาทผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหลักสูตรและการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหลักสูตรที่กระจายอำนาจการจัดการศึกษาให้กับสถานศึกษาในทุกๆด้าน ทั้งด้านการบริหารวิชาการ การบริการจัด และการใช้หลักสูตรเป็นกระบวนการนำหลักสูตร เกณฑ์กลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไปสู่การปฏิบัติในการศึกษาเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ซึ่งความสำเร็จดังกล่าวนี้ ขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการหลักสูตรที่มีคุณภาพ และได้รับการสนับสนุนส่งเสริมร่วมมือจากบุคคลหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกระดับ ดังนั้นเพื่อให้การจัดการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพผู้เกี่ยวข้องทุกระดับ ทุกฝ่าย ต้องมีความรู้ความเข้าใจ รวมทั้งทราบบทบาทภารกิจหน้าที่ตลอดจนแนวทางการปฏิบัติที่ช่วยส่งเสริมสนับสนุนการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมีประสิทธิภาพสูงสุด ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานไปใช้ในสถานศึกษา มีดังนี้

บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สถานศึกษา ที่จัดการศึกษาประสบความสำเร็จได้ดีมีคุณภาพ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะผู้บริหารที่ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา และเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารอย่างถ่องแท้ และนำไปปฏิบัติอย่างจริงจังต่อเนื่อง ผู้บริหารสถานศึกษา จึงนับเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งในการจัดการศึกษา

คุณสมบัติของผู้บริหารสถานศึกษา

1. วิสัยทัศน์กว้างไกล มีความมุ่งมั่นในการจัดการศึกษา และมุ่งมั่นต่อการสร้างระบบคุณภาพให้เกิดในสถานศึกษา
2. เป็นผู้มีความสามารถในการสร้างความร่วมมือ และประสานงานกับทุกฝ่าย เพื่อให้สถานศึกษาดำเนินกิจการต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. เป็นผู้สนับสนุนให้สถานศึกษาได้รับการพัฒนาในระดับมาตรฐานการประกันคุณภาพตลอดไป โดยให้การสนับสนุนทั้งด้านบุคลากรและผู้เรียน ร่วมกันพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

บทบาท/หน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. จัดให้มีแผนพัฒนาสถานศึกษา เพื่อใช้ในการดำเนินการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเป็นผู้นำในการจัดทำหลักสูตร โดยร่วมประสานงานบุคลากรทุกฝ่ายเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ตลอดจนสาระตามหลักสูตรของสถานศึกษา จัดให้มีการประชาสัมพันธ์หลักสูตรสถานศึกษา สนับสนุนจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ สนับสนุนให้บุคลากรทุกฝ่ายของสถานศึกษา ได้รับความรู้ และความสามารถในการจัดทำ

หลักสูตรสถานศึกษา รวมทั้งพัฒนาบุคลากรให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ จัดให้มีการนิเทศภายใน เพื่อนิเทศ กำกับ ติดตามการใช้หลักสูตรอย่างมีระบบ ให้มีการประเมินการนำหลักสูตรไปใช้เพื่อ ปรับปรุงพัฒนาสาระของหลักสูตรสถานศึกษาให้ทันสมัย สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชนและท้องถิ่น

บทบาท/หน้าที่ของครูผู้สอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. วางแผนสร้างหน่วยการเรียนรู้ กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ จัดทำแผนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด เปิดโอกาสให้ผู้เรียนปฏิบัติจริงแสดงออกอย่างอิสระ และมีส่วนร่วมทุกกิจกรรมจัดทำและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ทั้งภายในและภายนอก สถานศึกษา จัดหาแหล่งการเรียนรู้อื่น ๆ ในชุมชน เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์สวนสาธารณะ แหล่งการผลิต ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน พัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลที่ใฝ่รู้ ทันต่อเหตุการณ์ เป็นแบบอย่างที่ดี มีคุณธรรม ปฏิบัติต่อเพื่อนครู และนักเรียน
2. จัดสภาพแวดล้อมต่อห้องเรียนและสถานศึกษาให้เอื้อต่อการเรียนรู้ให้มีบรรยากาศดึงดูดความสนใจท้าทายให้ผู้เรียนอยากมีส่วนร่วม
3. จัดการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพจริง โดยประเมินจากการปฏิบัติ การสังเกต การสัมภาษณ์จากเพิ่มสะสมงาน จัดทำวิจัยในชั้นเรียน เพื่อการพัฒนา หลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้
4. จัดทำข้อมูลผู้เรียนเป็นรายบุคคล โดยให้มีการประสานกันระหว่างสถานศึกษา บ้าน และชุมชน เพื่อการพัฒนาให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์

บทบาท / หน้าที่ของคณะกรรมการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

1. กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์มุ่งให้เกิดในตัวผู้เรียน
2. จัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมให้เอื้อ ต่อการสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน
3. จัดระบบและเครื่องมือประเมินด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์
4. ประเมินผลรวมด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนเป็นรายบุคคล รวมทั้งของเรียนแต่ละช่วงชั้น ร่วมกับครูผู้สอน ผู้ปกครอง และผู้ที่เกี่ยวข้อง
5. เสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงสาระหลักสูตรของสถานศึกษาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์
6. สร้างความตระหนักให้แก่บุคลากรทุกฝ่ายในสถานศึกษาเพื่อร่วมกันพัฒนาและสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้แก่ผู้เรียน

บทบาท/หน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. กำหนดนโยบายและแผนพัฒนาของสถานศึกษา
2. ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา ให้ความเห็นชอบในการทำหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น
3. ให้ความเห็นชอบในการแต่งตั้งคณะทำงาน/อนุกรรมการต่างๆ ที่สถานศึกษาแต่งตั้งสนับสนุน ส่งเสริมให้การบริหารด้านวิชาการของสถานศึกษา
4. ส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ตลอดจนวิทยากรภายนอกและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนทุกด้าน รวมทั้งสืบสานจารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ
5. เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ตลอดจนประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้การศึกษากลายเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชนและมีส่วนร่วมการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น

คณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการสถานศึกษา

สถานศึกษาดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารหลักสูตร และงานวิชาการสถานศึกษาอยู่ภายใต้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา แต่งตั้งโดยผู้บังคับบัญชาเหนือสถานศึกษาศึกษาขึ้นไปหนึ่งระดับ คณะกรรมการประกอบด้วย

1. ผู้บริหารสถานศึกษา เป็นประธานกรรมการ
2. ผู้ช่วยบริหารที่ผู้บริหรมอบหมาย เป็นรองประธานกรรมการ
3. หัวหน้าหมวดวิชาหรือกลุ่มวิชา เป็นกรรมการ
4. หัวหน้างานแนะแนว เป็นกรรมการ

หัวหน้างานวัดผลและประเมินผล เป็นกรรมการและเลขานุการให้คณะกรรมการมีหน้าที่ดังต่อไปนี้

บทบาท/หน้าที่ของคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการสถานศึกษา

1. วางแผนการดำเนินงานวิชาการ กำหนดสาระรายละเอียดของหลักสูตรระดับสถานศึกษา และแนวการจัดสรรส่วนสาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สภาพเศรษฐกิจ สังคม ศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. จัดทำคู่มือการบริการหลักสูตรและงานวิชาการสถานศึกษา นิเทศศึกษาติดตามผลและแนะแนวให้สอดคล้องกันและเป็นไปตามมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรการจัดกระบวนการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล การแนะแนวให้เป็นไปตามจุดหมาย

4. ประสานความร่วมมือจากบุคคล หน่วยงาน องค์กรต่างๆ และชุมชนเพื่อให้ใช้หลักสูตรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและคุณภาพ

5. ประชาสัมพันธ์หลักสูตรและการใช้หลักสูตรแก่นักเรียน ผู้ปกครองชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้อง และนำข้อมูลป้อนกลับจากต่างฝ่ายต่างๆมาพิจารณาเพื่อการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

6. ส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนรู้

7. ติดตามผลการเรียนของนักเรียนรายบุคคล ระดับชั้น ระดับช่วงชั้น และระดับกลุ่มวิชาในแต่ละปีการศึกษา เพื่อปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาการดำเนินงานด้านต่างๆ ของสถานศึกษา

8. ตรวจสอบ ทบทวน ประเมินมาตรฐานการปฏิบัติงานของครู และการบริหารหลักสูตร ระดับสถานศึกษาในรอบปีที่ผ่านมา แล้วใช้ผลการประเมินเพื่อวางแผนพัฒนาการปฏิบัติงาน ของครูและการบริหารหลักสูตรปีการศึกษาต่อไป

คณะกรรมการระดับกลุ่มสาระการเรียนรู้มีจำนวน 9 คณะ เรียกชื่อคณะ อนุกรรมการตามชื่อกลุ่มสาระการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ กลุ่มภาษาไทย กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กลุ่มสุขศึกษาและพลศึกษา กลุ่มคณิตศาสตร์ กลุ่มวิทยาศาสตร์ กลุ่มศิลปะ กลุ่มงานอาชีพและเทคโนโลยี กลุ่มภาษาต่างประเทศ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอยู่ภายใต้คณะกรรมการบริหารหลักสูตรและ งานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่งตั้งโดยผู้บริหารสถานศึกษา คณะอนุกรรมการ แต่ละคณะประกอบด้วย

หลักสูตรและความสำคัญของหลักสูตร

ความหมาย

โดยรากศัพท์ หลักสูตร มีความหมายตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “Curriculum” ซึ่งมาจากภาษาละตินว่า “Currere” มีความหมายว่า “The course to run” หมายถึงเส้นทางที่จะวิ่งไป หรือเส้นทางที่จะต้องแข่งขัน หรือ “ลู่วิ่ง” (Track) (สุจิตรา จงอยู่สุข, 2542 : 13) ในทางการศึกษา ได้นำคำว่า หลักสูตร มาใช้ในความหมายที่หลากหลาย ทำให้คำนิยามของหลักสูตรมีความแตกต่างกันออกไป บางความหมายมีลักษณะครอบคลุม บางความหมายก็มีลักษณะขอบเขตที่แคบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประเภทของการจัดการศึกษาโอกาส เจตนาประสบการณ์และทัศนคติของผู้ใช้ดังตัวอย่างคำนิยามของนักวิชาการต่อไปนี้

ธำรง บัวศรี (2542 : 7) กล่าวว่า หลักสูตรคือแผนที่ได้ออกแบบจัดทำขึ้นเพื่อแสดงถึงจุดหมาย การจัดเนื้อหา กิจกรรมและมวลประสบการณ์ ในแต่ละโปรแกรมการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางด้านต่าง ๆ ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545 : 39) ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า กลุ่มวิชาแผนหรือแนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องสามารถจัดการเรียนรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ เพื่อพัฒนาผู้เรียนได้เต็มตามศักยภาพ

ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2544 : 25) สรุปว่า หลักสูตรมีความหมาย 3 ประการ ดังนี้

1. หลักสูตรเป็นศาสตร์ที่มีทฤษฎี หลักการและการนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนตามที่มุ่งหมายไว้
2. หลักสูตรเป็นระบบในการจัดการศึกษา โดยมีปัจจัยนำเข้า (Input) ได้แก่ ครู นักเรียน วัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ ขบวนการ (Process) ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผลผลิต (Output) ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสำเร็จทางการศึกษา เป็นต้น
3. หลักสูตรเป็นแผนการจัดการเรียนการสอน ที่มุ่งอบรมฝึกฝนผู้เรียนให้เป็นไปตามเป้าหมาย

จากความหมายหลักสูตรที่กล่าวมาแล้ว แม้การให้คำนิยามของนักเรียนหรือนักวิชาการมีความแตกต่างกันในหลายมุมมอง ตามทัศนะของแต่ละคนที่มองหลักสูตรในระดับที่แตกต่างกัน แต่ก็พอจะสรุปเป็นภาพรวมได้ว่า หลักสูตรหมายถึง โครงการศึกษาหรือมวลประสบการณ์ต่าง ๆ ที่จัดให้กับผู้เรียน เพื่อให้เกิดการพัฒนาตนเอง ตามความต้องการของผู้เรียน เหมาะสมกับวัยและสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและประเทศชาติ ให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาที่กำหนดไว้ และต่างก็ยอมรับคำนิยามซึ่งกล่าวถึงหลักสูตร ดังนี้

1. หลักสูตรคือ สิ่งที่สร้างขึ้นในลักษณะของรายวิชาซึ่งประกอบด้วย เนื้อหาสาระที่ได้จัดลำดับความยากง่ายหรือเป็นขั้นตอนอย่างดีแล้ว
2. หลักสูตรประกอบด้วยประสบการณ์ทางการเรียนซึ่งได้วางแผนไว้เป็นการล่วงหน้าเพื่อมุ่งหวังให้เด็กได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ต้องการ
3. หลักสูตรเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นสำหรับให้ประสบการณ์ทางการศึกษาแก่เด็กในโรงเรียน
4. หลักสูตรประกอบด้วยประสบการณ์ทั้งหมดของผู้เรียน ซึ่งได้กระทำ ได้รับรู้และได้ตอบสนองต่อการแนะแนวทางโรงเรียนเพราะหลักสูตรเป็นตัวชี้ให้เห็นแนวทางในการจัดมวลประสบการณ์แก่ผู้เรียน จึงมีความจำเป็นที่ครูจะต้องศึกษาหลักสูตรอย่างเข้าใจต้องแท้พร้อมทั้งช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจหลักสูตรด้วย

ความสำคัญของหลักสูตร

ธำรง บัวศรี (2542 : 10) กล่าวว่า หลักสูตรเป็นเครื่องมือถ่ายทอดเจตนารมณ์หรือเป้าประสงค์ของการศึกษาของชาติลงสู่การปฏิบัติ อาจกล่าวได้ว่า หลักสูตร คือสิ่งที่นำเอาความมุ่งหมายและนโยบายการจัดการศึกษา ไปแปลงเป็นการปฏิบัติขั้นพื้นฐาน ในโรงเรียนหรือ

สถานศึกษา ถ้าจะกล่าวว่า หลักสูตรคือหัวใจของการจัดการศึกษาก็คงจะไม่ผิด เพราะถ้าปราศจากหลักสูตรแล้ว การศึกษาย่อมดำเนินไปไม่ได้ นอกจากนี้ยังมีความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอน

สุจิตรา จงอยู่สุข (2542 : 16) สรุปว่าหลักสูตรมีความสำคัญดังต่อไปนี้

1. หลักสูตรเป็นแผนปฏิบัติงานหรือเครื่องชี้แนวทางปฏิบัติงานของครูเพราะหลักสูตรจะกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการประเมินผลไว้เป็นแนวทาง
2. หลักสูตรเป็นข้อกำหนดแผนการเรียนการสอนอันเป็นส่วนรวมของประเทศเพื่อนำไปสู่ความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาชาติ
3. หลักสูตรเป็นเอกสารของทางราชการ เป็นบัญญัติของรัฐบาล เพื่อให้บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปฏิบัติตาม
4. หลักสูตรเป็นเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา เพื่อควบคุมการจัดการเรียนการสอนในสถาบันต่าง ๆ และเป็นเกณฑ์มาตรฐานอย่างหนึ่งในการจัดสรร งบประมาณ บุคลากร อาคารสถานที่ ทางการศึกษาของรัฐให้แก่โรงเรียน
5. หลักสูตรเป็นแผนดำเนินงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่อำนวยความสะดวกและควบคุมดูแล ติดตามให้เป็นไปตามนโยบายของการจัดการศึกษาของรัฐบาล
6. หลักสูตรจะกำหนดแนวทางในการส่งเสริม ความเจริญงอกงามและพัฒนาการของเด็กตามจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา
7. หลักสูตรจะกำหนดรูปลักษณะหรือรูปร่างของสังคมในอนาคตได้ว่าจะเป็นไปในรูปแบบใด
8. หลักสูตรจะกำหนดแนวทางให้ความรู้ ทักษะ ความสามารถ ความประพฤติที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม อันเป็นการพัฒนาคน ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติที่ได้ผล
9. หลักสูตรจะเป็นตัวบ่งชี้ถึงความเจริญของประเทศ เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือของการพัฒนาคน ประเทศใดจัดการศึกษาที่มีหลักสูตรที่เหมาะสม ทันสมัย มีประสิทธิภาพทันต่อเหตุการณ์และการเปลี่ยนแปลง ย่อมได้กำลังคนที่มีประสิทธิภาพสูง

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2544 : 23-24) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรว่ามีความสำคัญดังนี้

1. หลักสูตรและการสอน ทำให้การศึกษาดำเนินไปสู่เป้าหมายที่วางไว้
2. หลักสูตรทำให้การศึกษามีคุณภาพมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามเป้าหมาย
3. หลักสูตรเปรียบเทียบแบบแปลนการจัดการเรียนการสอน

ในหลักสูตรจะแสดงให้เห็นว่า หลักสูตรมีวัตถุประสงค์อะไร ต้องการอะไร จะใช้อะไร เป็นวัสดุอุปกรณ์ในการสอนจะเตรียมการสอนอย่างไรเพื่อช่วยให้การจัดการเรียนการสอนไปสู่ความสำเร็จที่ต้องการผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาจำเป็นต้องรับรู้ในกระบวนการใช้หลักสูตรดังนี้

1. ผู้บริหารสถานศึกษา จะได้เห็นแนวทางในการวางแผนบริหารหลักสูตรว่าจะจัดและบริหารหลักสูตรอย่างไรจึงจะเป็นจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาเพื่อให้การดำเนินการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
2. ครูและผู้เกี่ยวข้องเกี่ยวกับหลักสูตร จะได้ทราบว่าจัดประสบการณ์อะไร จะสอนอย่างไร ทำไมจึงต้องสอนวิธีนั้น การเรียนการสอนจะได้ผลอย่างไร รวมทั้งการวัดผลและประเมินผล
3. นักเรียนจะได้ทราบว่าเรียนอะไร และคาดหวังผลจากการเรียนอย่างไรบ้าง
4. สถานประกอบการและสังคม จะได้ทราบว่าผู้สำเร็จการศึกษามีคุณลักษณะอย่างไร มีความรู้ความสามารถ มีคุณภาพตามที่ต้องการหรือไม่

3. ข้อมูลพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระดับมัธยมศึกษา มหาสารคาม เขต 2 มีสำนักงานตั้งอยู่ที่อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่บริหารและจัดการศึกษาการศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 ขึ้นตรงต่อสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ มีหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารและจัดการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตั้งแต่ระดับการศึกษาปฐมวัย ถึงระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้แก่ประชากรวัยเรียนใน 5 อำเภอคือ อำเภอวาปีปทุม อำเภอนาเชือก อำเภอนาคู อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย และอำเภอยางสีสุราช มีปริมาณงานในความรับผิดชอบดังนี้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระดับมัธยมศึกษา มหาสารคาม เขต 2 .2553 : 1-8)

1. สถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา

ในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระดับมัธยมศึกษา มหาสารคาม เขต 2 มีจำนวนสถานศึกษา ดังนี้

- 1.1 สถานศึกษาสังกัด สพฐ. 225 แห่ง
- 1.2 สถานศึกษาเอกชน 8 แห่ง
- 1.3 สถานศึกษาปริยัติธรรม 6 แห่ง

2. สถานศึกษาในสังกัด จำแนกตามช่วงชั้นที่เปิดสอน

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 มีโรงเรียนในสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 225 แห่ง แยกเป็นโรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 177 แห่ง (ร้อยละ 78.66) โรงเรียนขยายโอกาส จำนวน 48 แห่ง (ร้อยละ 21.33)

3. สถานศึกษาในสังกัดแยกตามขนาดโรงเรียน

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 มีโรงเรียนในสังกัด จำแนกเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 121 แห่ง (ร้อยละ 53.77) ขนาดกลางจำนวน 98 แห่ง (ร้อยละ.43.55) ขนาดใหญ่ จำนวน 6 แห่ง (ร้อยละ 2.66)

4. จำนวนนักเรียนในเขตพื้นที่ รวมทั้งหมดจำนวน 50,203 คน แบ่งเป็นดังนี้

4.1 นักเรียนสังกัด สพฐ. จำนวน 46,394 คน

4.2 นักเรียนสังกัดโรงเรียนเอกชน 3,809 คน

5. จำนวนครูและบุคลากรทางการศึกษา 2,496 คน

5.1 ผู้อำนวยการโรงเรียน 225 คน

5.2 รองผู้อำนวยการโรงเรียน 23 คน

5.3 ครู 1,985 คน

5.4 พนักงานราชการ 51 คน

5.5 ลูกจ้างประจำ 123 คน

5.6 ลูกจ้างชั่วคราว (ครู) 44 คน

5.7 ลูกจ้างชั่วคราว (นักการภารโรง) 41 คน

6. จำนวนบุคลากรในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา 82 คน

6.1 ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา 1 คน

6.2 รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา 10 คน

6.3 ศึกษาพิเศษ 16 คน

6.4 บุคลากรทางการศึกษา 47 คน

6.5 ลูกจ้างประจำ 5 คน

6.6 ลูกจ้างชั่วคราว 3 คน

ที่มา : เอกสารการประชุมเชิงปฏิบัติการจัดทำแผนกลยุทธ์ ปีงบประมาณ 2553-2555

และแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ 2554 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 (ตุลาคม 2553)

ทิศทางการพัฒนาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

วิสัยทัศน์

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 เป็นหน่วยงานหลักในการจัดและส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ประชากรวัยเรียนอย่างทั่วถึง มีคุณภาพ ตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พันธกิจ

ขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่ประชากรวัยเรียนทุกคน ได้รับการพัฒนาให้เป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถและคุณลักษณะตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

เป้าประสงค์

1. นักเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ได้รับโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานตามสิทธิอย่างเท่าเทียม ทั่วถึงและตรงตามศักยภาพ
2. ประชากรวัยเรียนทุกคนได้รับ โอกาสในการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กลยุทธ์สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ดำเนินการตามภารกิจเพื่อรองรับการขับเคลื่อนนโยบายของรัฐบาลและกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงกำหนดการขับเคลื่อนกลยุทธ์ ปี 2554 ดังต่อไปนี้

1. พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับและส่งเสริมความสามารถด้านเทคโนโลยีเพื่อเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้

2. ปกป้องคุ้มครอง ความสำนึกในความเป็นชาติไทยและวิถีชีวิตตามหลักปรัชญา

เศรษฐกิจพอเพียง

3. ขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4. พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งระบบ

5. พัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษาตามแนวทางการกระจายอำนาจ

หลักธรรมาภิบาล และเน้นการมีส่วนร่วม จากทุกภาคส่วนและความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยภายในประเทศ

ประทีป ส่องแสง (2541 : 84-86) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาปัญหาการบริหาร หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา จากการศึกษาพบว่าผู้บริหาร โรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา มีปัญหาการบริหาร หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) โดยภาพรวมและรายองค์ประกอบอยู่ในระดับปานกลาง ผู้บริหาร โรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา มีปัญหาการบริหารหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผู้บริหาร โรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสงขลา ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนมีห้องเรียนต่างกันมีปัญหาการบริหารหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) โดยภาพรวมและรายองค์ประกอบนี้แตกต่างกัน

นำสง ทรวงวัฒนะสิน (2543 : 76) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการศึกษาพบว่า

1. ในการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยส่วนรวม งานที่ดำเนินการไปแล้ว คือ การพัฒนาส่งเสริมความรู้ความสามารถของครู งานที่กำลังดำเนินงานคือ การปรับรายละเอียดของเนื้อหาวิชาต่าง ๆ และงานที่ยังไม่ได้ดำเนินการ คือการจัดทำคำอธิบายรายวิชา รายวิชาเพิ่มขึ้นใหม่

2. ในโรงเรียนขนาดเล็ก งานที่ดำเนินการไปแล้วและกำลังดำเนินการ คือการปรับรายละเอียดของเนื้อหาวิชาต่าง ๆ และส่วนใหญ่ที่ยังไม่ได้ดำเนินการ คือ การจัดทำคำอธิบายรายวิชา/รายวิชาเพิ่มขึ้นมาใหม่ โดยในรายชื่อที่เริ่มดำเนินการไปแล้วมากที่สุดคือ การนิเทศภายใน เพื่อพัฒนาคุณภาพ/แผนการสอน/สื่อ/กิจกรรม และกำลังดำเนินการมากที่สุดคือ โรงเรียนมีรายวิชาที่ดำเนินการปรับเปลี่ยนรายละเอียดของเนื้อหา และนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน อบรมสัมมนา

3. โรงเรียนขนาดกลาง งานที่ดำเนินการไปแล้วคือ การพัฒนาและส่งเสริมความรู้ความสามารถของครู กำลังดำเนินการคือ การปรับปรุงรายละเอียดของเนื้อหาวิชาต่าง ๆ และส่วนที่ยังไม่ได้ดำเนินการคือ การจัดทำคำอธิบายรายวิชา /รายวิชาเพิ่มขึ้นใหม่ โดยรายชื่อที่ดำเนินการไปแล้วคือ ประชุมชี้แจงอบรมสัมมนา การเรียนการสอนแบบยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและกำลัง

คำเินการมากที่สุดคือ จัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ สนับสนุนต่อการจัดหลักสูตร
ท้องถิ่น

4. ในโรงเรียนขนาดใหญ่ งานที่ดำเนินการไปแล้วคือ การพัฒนาส่งเสริมความรู้
ความสามารถของครู กำลังดำเนินการคือการปรับรายละเอียดของเนื้อหาวิชาต่าง ๆ และส่วนใหญ่ที่
ยังไม่ได้ดำเนินการคือ การจัดทำคำอธิบายรายวิชา / รายวิชาเพิ่มเติมใหม่ โดยรายชื่อที่ดำเนินการไป
แล้วมากที่สุดคือ ประชุมชี้แจง อบรมสัมมนาการเรียนการสอนแบบยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และ
กำลังดำเนินการมากที่สุดคือ มีการแทรกเนื้อหาที่ชี้ให้เห็นคุณค่าของ

อรุวัล โวอ่อนศรี (2544 : 84-86) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาความรู้ของครูสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ดเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544
ผลการศึกษาพบว่า เรื่อง ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีความรู้เกี่ยวกับการใช้หลักสูตร
การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 อยู่ในระดับปานกลาง ผู้บริหารกับครูสายผู้สอน สำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด มีความรู้เกี่ยวกับการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้บริหารสถานศึกษามีความรู้เกี่ยวกับใช้
หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มากกว่าครูสายผู้สอน และผู้บริหารสถานศึกษา
และครูสายผู้สอนมีข้อเสนอแนะ 3 ประเด็นคือการพัฒนาศักยภาพของครูด้านวิชาการ การนิเทศ
ติดตามและการประเมินผล และการบริหารงานบุคคล

สุวรรณ มานิตย์ศิริกุล (2545 : 75-79) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาการดำเนินงาน
ปฏิรูปการเรียนรู้ตามทัศนะของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัย
พบว่า โรงเรียนมัธยมที่มีขนาดต่างกัน มีการดำเนินปฏิรูปการเรียนรู้ตามทัศนะของผู้บริหาร
โรงเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยพบว่าโรงเรียนที่มีขนาดใหญ่พิเศษ
มีการดำเนินงานแตกต่างจากโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ
.05 และโรงเรียนขนาดใหญ่มีการดำเนินงานแตกต่างจากโรงเรียนขนาดเล็กอย่างมีนัยสำคัญทาง
สถิติและที่ระดับ 0.5 โรงเรียนมัธยมที่มีขนาดแตกต่างกัน มีปัญหาการดำเนินงานปฏิรูปการเรียนรู้
ตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .01 โดยพบว่า
โรงเรียนขนาดกลางมีปัญหาการดำเนินงานแตกต่างจากโรงเรียนขนาดเล็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
ที่ระดับ .05

นิติพร อินทรสิทธิ์ (2546 : 80-82) ได้ทำการศึกษาเรื่องสภาพและปัญหาในการใช้
หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 ของโรงเรียนนาร่องและโรงเรียนเครือข่ายสังกัด
สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสกลนครผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการเตรียมความพร้อมใน
ใช้หลักสูตรการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานการเตรียมด้านบุคลากรด้านสังคม และ ชุมชนและการ
เตรียมระบบข้อมูลข่าวสารสนเทศมีการปฏิบัติอยู่ในระดับ “มาก” ยกเว้นด้านการประชาสัมพันธ์

หลักสูตรด้านสื่อวัสดุอุปกรณ์และอาคารสถานที่ ที่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนปัญหาในการเตรียมความพร้อมในการใช้หลักสูตรนั้นด้านการประชาสัมพันธ์หลักสูตรด้านสื่อวัสดุอุปกรณ์และอาคารสถานที่ด้านสังคมและชุมชนด้านระบบข้อมูลสารสนเทศมีปัญหา อยู่ในระดับปานกลางยกเว้นด้านบุคลากรที่มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย 2) สภาพการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษามีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยดังนี้ การจัดโครงสร้างหลักสูตรการจัดทำสารของหลักสูตรการกำหนดวิสัยทัศน์ภารกิจ เป้าหมาย การออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและการพัฒนาระบบส่งเสริมสนับสนุน ส่วนปัญหาการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษานั้นส่วนใหญ่ มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นด้านการจัดโครงสร้างของหลักสูตรอยู่ในระดับน้อย 3) สภาพการดำเนินการงานใช้หลักสูตรการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ทุกด้านโดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้การจัดการเรียนรู้และการพัฒนาสื่อสารเรียนรู้ ส่วนปัญหาในการดำเนินการใช้หลักสูตรการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่ามีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน

เมจินทร์ เณียง (2546 : 80-81) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การดำเนินการใช้หลักสูตรศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในโรงเรียนเครือข่าย สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาหลายด้าน พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก 4 ด้านคือ ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญด้านการบริหารหลักสูตรด้านการประเมินผลและมีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลางคือด้านการเตรียมความพร้อม ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนในโรงเรียนเครือข่าย สังกัดสำนักงานด้านประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในโรงเรียนเครือข่ายสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ดโดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 2 ด้านคือ ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและด้านการบริหารหลักสูตรไม่แตกต่างกันจำนวน 3 ด้านคือ ด้านการเตรียมความพร้อมด้านการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญและด้านการประเมินผลและผู้บริหารโรงเรียนควรคุมกำกับติดตามประเมินผลและให้ความช่วยเหลือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูอย่างจริงจัง

มังกร ประทุมพร (2547 : 78-80) ได้ทำการศึกษาเรื่องการบริหารหลักสูตรขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา พุทธศักราช 2544 ตามทัศนะของข้าราชการครูโรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตร ช่วงชั้นที่ 4 จังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินการบริหารหลักสูตรของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ตามทัศนะของข้าราชการครูโรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตร ช่วงชั้นที่ 4 จังหวัดมหาสารคาม โดยรวมและรายด้านทั้ง 7 ด้านอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาตามขนาดของโรงเรียนพบว่า ไม่มีความแตกต่างกันปัญหา

การดำเนิน การบริหารหลักสูตรของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ตามทัศนะของข้าราชการครูโรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตร ช่วงชั้นที่ 4 จังหวัดมหาสารคามโดยรวมรายด้าน ทั้ง 7 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ผลการเปรียบเทียบปัญหาการบริหารหลักสูตรของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 คือด้านการจัดทำสาระของหลักสูตรสถานศึกษา ส่วนด้านการวางแผนการบริหารหลักสูตรของสถานศึกษาและด้านการบริหารหลักสูตรของสถานศึกษามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

วันเพ็ญ สุขเกษม (2547 : 75-77) ได้ทำการศึกษา เรื่อง การศึกษาปัญหาการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัย พบว่า 1.) ปัญหาการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีปัญหาการดำเนินงานในระดับน้อยทุกด้าน สำหรับด้านที่มีค่าเฉลี่ยปัญหาการดำเนินงานสูงสุด ได้แก่ ด้านการนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล รองลงมาได้แก่ ด้านการสรุปผลการดำเนินงาน ด้านการดำเนินการบริหารหลักสูตร (การใช้หลักสูตร) ด้านการจัดทำสาระหลักสูตรของสถานศึกษาด้านการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา ด้านการวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยปัญหาการดำเนินงาน ต่ำสุด ได้แก่ ด้านการปรับปรุงพัฒนา 2.) ปัญหาการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานตามทัศนะระหว่างผู้บริหาร และครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา โดยรวม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 1 ด้าน คือ ด้านการวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร โดยครูผู้สอนมีทัศนะต่อปัญหาการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสูงกว่าผู้บริหาร 3.) ปัญหาการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา ตามทัศนะของผู้บริหารและครูผู้สอน ที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ โดยรวมและจำแนกเป็นรายด้าน มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4.) ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับปัญหาการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ผู้บริหารและครูผู้สอนมีความคิดเห็นสอดคล้องกันเป็นส่วนใหญ่ คือ มีเวลาในการเตรียมความพร้อมน้อย ขาดวิทยากรที่เชี่ยวชาญและขาดแหล่งความรู้ที่ใช้ศึกษาเพิ่มเติมในการจัดทำสาระหลักสูตร มีเวลาในการวางแผนน้อยและขาดความรู้ความเข้าใจในการวางแผนการนำหลักสูตรไปใช้ไม่มีจุดยืนที่แน่นอนมักสอกละเลินแบบกัน ขาดการนิเทศ ติดตามอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องเน้นการนิเทศเอกสารมากกว่ากระบวนการ ขาดการจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศในการสรุปผลการดำเนินงาน ครูมีภารกิจมากไม่มีเวลาศึกษาและ พัฒนางาน

อิศราพร อินทะกนก (2547 : 97-99) ผลการวิจัย พบว่า การศึกษาการใช้หลักสูตรสถานศึกษา พุทธศักราช 2544 ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดสุรินทร์ รวมทุกด้าน มีสภาพการใช้อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ ดังนี้ การจัดทำสาระหลักสูตรสถานศึกษา การวางแผนและดำเนินการใช้หลักสูตร การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา การนิเทศ กำกับติดตาม ประเมินผล การปรับปรุงและพัฒนา ดำเนินการบริหารหลักสูตร และด้านการสรุป การดำเนินงาน สำหรับปัญหาการใช้หลักสูตรสถานศึกษา รวมทุกด้าน มีปัญหาการใช้อยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ ดังนี้ การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา การปรับปรุงและพัฒนา การดำเนินการบริหารหลักสูตร การวางแผนและดำเนินการใช้หลักสูตร การจัดทำสาระหลักสูตรสถานศึกษา การนิเทศ กำกับติดตาม ประเมินผล และการสรุปผลการดำเนินงาน ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน พบว่า ผู้บริหารมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการใช้หลักสูตรสถานศึกษาสูงกว่าครูผู้สอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สำหรับปัญหาการใช้หลักสูตร พบว่า ครูผู้สอนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการใช้หลักสูตรสถานศึกษาสูงกว่าผู้บริหารอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วิโรจน์ ภูมฉนวน (2549 : 94-96) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การดำเนินการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ผลการวิจัยพบว่าเรื่องการดำเนินการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 โดยมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้านผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างผู้บริหารและครูผู้สอนในเรื่อง การดำเนินการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 โดยรวมไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ไม่แตกต่างกัน และข้อเสนอแนะของผู้บริหารและครูผู้สอนเกี่ยวข้องกับเรื่อง การดำเนินการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ที่ได้จากแบบสอบถามปลายเปิดสรุปได้ดังนี้ ควรมีการประชุมชี้แจงทำความเข้าใจระหว่างครูกับนักเรียน ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้ทุกฝ่ายมีความเข้าใจตรงกันควรให้ความรู้แก่บุคลากรในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและอบรมการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ให้แก่ครูทุกคน

อนุรัถย์ พนารักษ์ (2551 : 144) ได้วิจัยเรื่องการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษสุรินทร์ เขต 3 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็กจำนวน 108 คน ขนาดใหญ่ จำนวน 80 คน รวม 188 คน ผลการวิจัยพบว่าการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก การเปรียบเทียบการบริหารหลักสูตรจำแนกตามขนาดสถานศึกษา

ไม่แต่แตกต่างกัน การเปรียบเทียบการบริหารหลักสูตร จำแนกตามประสบการณ์ในการบริหารหลักสูตรโดยรวมไม่แตกต่างกัน

ปิยะนันท์ ทองสุขงาม (2551 : 106 – 109) ได้ศึกษาความพร้อมในการใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของโรงเรียนต้นแบบการใช้หลักสูตรสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี กลุ่มตัวอย่างได้แก่ข้าราชการครูโรงเรียนต้นแบบการใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวน 174 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า ความพร้อมในการใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาในการใช้หลักสูตร และด้านการวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร เมื่อจำแนกความคิดเห็นของข้าราชการครู พบว่า ข้าราชการครูที่มีตำแหน่ง วุฒิการศึกษา และที่ตั้งสถานศึกษา มีความพร้อมไม่แตกต่างกัน ยกเว้นข้าราชการครูที่อยู่ในโรงเรียนที่จัดการศึกษาต่างระดับกันมีความพร้อมในการใช้หลักสูตรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. งานวิจัยต่างประเทศ

บิลดา (Binda 1989 : 142-A อ้างอิงมาจาก ได้ทำการวิจัย เรื่อง การบริหารโรงเรียนประถมศึกษากับการส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร ผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหารมีส่วนเกี่ยวข้องอย่างมากในการทำหลักสูตรสนองความต้องการความจำเป็นของนักเรียน โดยให้การสนับสนุนทั้งบุคลากร อุปกรณ์ต่างๆและสิ่งอื่นที่เกี่ยวข้องโดยขึ้นอยู่กับนโยบายของรัฐบาล เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร แต่อย่างไรก็ตาม แม้จะมีขัดแย้ง แต่ปรากฏว่านักเรียนอ่านออกเสียงได้ดีขึ้นมีอิสระมีการพัฒนาขึ้นมาก ทั้งนี้ผู้บริหารได้รับการอบรม เป็นผู้อำนวยการความสะดวกในการส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวหลากหลายเสียงกล่าวว่า ควรมีการศึกษาในเรื่องนี้ต่อไป การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรควรจะเริ่มต้นจากจุดเล็กๆเป็นระยะจะดีกว่า จะทำให้ส่วนใหญ่ในช่วงเวลาน้อย

จากการค้นคว้าผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ พบว่า การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาและการนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียน มีสภาพปัญหาตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงได้ตั้งสมมุติฐานในการวิจัยครั้งนี้ว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนเกี่ยวกับการดำเนินการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม ประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 แตกต่างกัน และการวิจัยนี้มีผู้ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ว่าสถานศึกษาได้ดำเนินการในด้านการเตรียมความพร้อมการใช้หลักสูตร มากน้อยเพียงใด และมีข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาอย่าง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

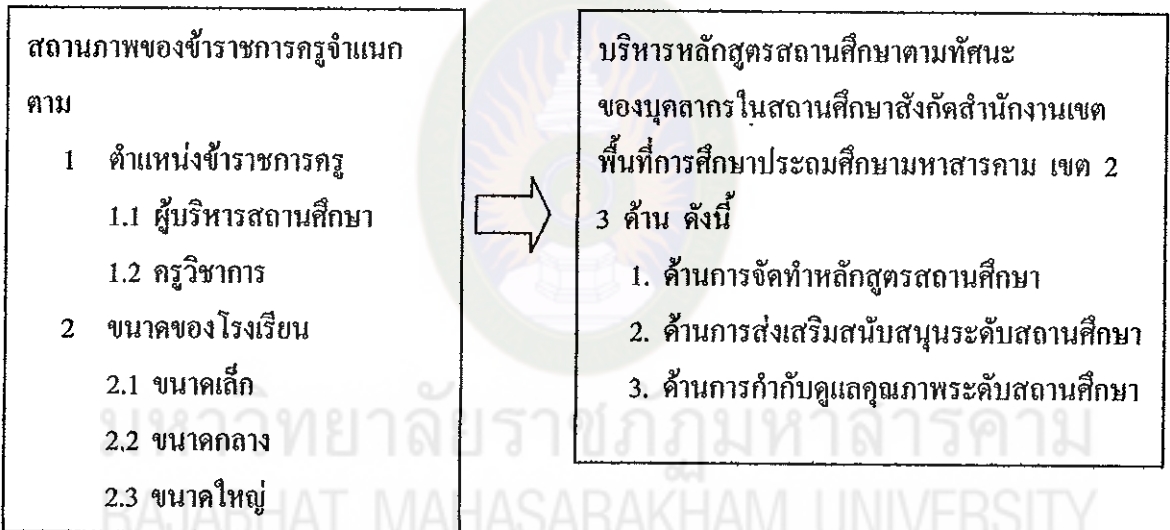
ในการวิจัยการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาตามทัศนะของบุคลากร ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ผู้วิจัยได้ศึกษากรอบการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2552 : 36)

ตัวแปรอิสระ

(Independent Variables)

ตัวแปรตาม

(Dependent Variable)

ภาพที่ 2 กรอบดำเนินการวิจัย